

Nr 6

Lagutskottets betänkande i anledning av motioner om ändring i förmyndarskapslagstiftningen m. m.

I motionen 1973:145 av herrar Börjesson i Falköping (c) och Norrby i Gunnarskog (c) hemställes att riksdagen beslutar att ersättning till överförmyndare och förmyndare skall utgå av allmänna medel då den omyndiges tillgångar är ringa.

I motionen 1973:1092 av herr Josefson i Arrie m. fl. (c) yrkas att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att förslag till reviderad förmyndarskapslagstiftning framläggs snarast möjligt för riksdagen.

Nuvarande ordning

Den svenska förmyndarskapsrätten omfattar i motsats till vissa utländska rättssystem även frågorna om myndighetsåldern och om villkoren för omyndighetsförklaring. Myndighetsåldern, som sedan 1721 varit 21 år, är sedan den 1 juli 1969 fastställd till 20 år. Svensk rätt lämnar ej möjlighet till dispens från denna åldersgräns. Den underåriga erhåller i stället successivt större befogenhet att råda över sig och sin egendom. Denna princip har ytterligare förstärkts genom de ändringar i *föräldrabalken (FB)* som vidtogs samtidigt med sänkningen av myndighetsåldern och som för ungdomar över aderton år medförde ökad handlingsfrihet.

I fråga om grunderna för *omyndighetsförklaring* intar FB liksom tidigare 1924 års förmyndarskapslag den ståndpunkten att i lag skall uttömmande anges de orsaker som anses föranleda sådan oförmåga hos en person att vårda sina angelägenheter att rätten kan mot hans vilja förklara honom omyndig. Beträffande förfarandet i mål om omyndighetsförklaring gäller liksom i rättegång i allmänhet den kontradiktoriska principen. Det undantaget gäller emellertid att rätten kan utan huvudförhandling omedelbart företa sådant mål till avgörande då fråga är att någon skall förklaras omyndig på grund av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten och det kan antagas att hans hörande skulle vara utan gagn.

För omyndig skall alltid finnas *förmyndare* även i det fall att den omyndige ej har egendom som skall förvaltas. För underårig är föräldrarna eller en av dem *förmyndare*. Finnes ej sådan legal förmyndare förordnar rätten förmyndare. Lagen innehåller en rekommendation att därvid i första hand skall utses någon av den omyndiges släktingar.

Prövas förmyndaren inte längre vara lämplig att utöva sin befattning kan rätten entlediga honom. Grunden härför kan vara missbruk eller försummelse vid utövande av befattningen, ekonomiskt obestånd eller

annan orsak vilken i och för sig ej behöver hänföra sig till förmyndarens personliga egenskaper. Förmyndaren är skyldig att ersätta skada som han uppsåtligen eller av vårdslöshet orsakat den omyndige.

Är förmyndaren förhindrad att utöva förmynderskapet i dess helhet eller i avseende på vissa rättshandlingar, skall rätten förordna *god man* att iaktta den omyndiges rätt. God man kan vidare förordnas för iakttagande av bortovarande eller okänd arvinges eller testamentstagares rätt.

I vad gäller *förvaltningen* av omyndigs egendom och *kontrollen* över denna förvaltning är för den svenska rätten sedan gammalt utmärkande den vidsträckt självständighet som tillerkänns förmyndaren. Det allmännas tillsyn sker genom såväl löpande kontroll som genom årlig kontroll. Denna tillsyn utövas i första hand av kommunalt valda *överförmyndare*, vilka i sin tur står under tillsyn av *förmynderskapsdomstolen*. Den löpande kontrollen möjliggörs genom att kontrollmyndighetens samtycke uppställts som villkor för vidtagande av vissa åtgärder från förmyndarens sida samt genom krav på placering i bank i vissa fall av omyndigs medel. Den årliga kontrollen sker genom granskning av de redovisningshandlingar som förmyndaren varje år skall avge till överförmyndaren. De inskränkningar som genom den löpande kontrollen sker i förmyndarens förvaltningsrätt avser både rätten att placera omyndigs medel i vissa fall, t. ex. i aktier, och rätten att företa vissa rättshandlingar. Tillståndsmyndighet är, såvitt avser överlåtelse eller pantsättning av omyndigs fasta egendom, förmynderskapsdomstolen och i övriga fall överförmyndaren. Nedsättning i bank av omyndigs värdehandlingar skall ske bl. a. så snart dessas värde överstiger 5 000 kronor. Nedsättningen medför att förmyndaren inte utan överförmyndarens samtycke kan disponera över värdehandlingarna och innebär i praktiken att banken och inte förmyndaren förvaltar de nedsatta tillgångarna. Omyndigs penningmedel som inneslutar i bank är automatiskt spärrade. Medel för den omyndiges underhåll eller för vården av hans egendom kan dock insättas med förbehåll att de får lyftas utan överförmyndarens tillstånd. Överförmyndaren kan emellertid förordna att sådant förbehåll ej skall gälla.

Förmynderskapsdomstolens tillsyn över överförmyndarna sker företrädesvis genom granskning av den årliga redogörelse rörande tillsynen över förmyndares och gode mäns förvaltning som överförmyndaren skall överlämna till domstolen. Rätten kan därutöver verkställa särskild inspektion av överförmyndaren. Olämplig överförmyndare kan entledigas av rätten.

För sitt arbete äger förmyndaren att av den omyndiges egendom uppbära skäligt *arvode*, dock högst fem procent av den omyndiges behållna årsinkomst. Förmynderskapsdomstolen kan i vissa fall fastställa högre ersättning. Arvode kan inte utgå för arbete som förmyndaren lagt ned på den omyndiges personliga omvårdnad. Arvode tillkommer ej heller legal förmyndare (föräldrar) såvida inte rätten med hänsyn till särskilda omständigheter tillåter detta.

Ersättning åt överförmyndare utgår av den omyndiges medel i form av arvode. Detta beräknas till ett belopp motsvarande en procent av den

omyndiges behållna årsinkomst, där denna inte överstigit 200 kronor, och eljest två procent därav, dock högst 1 000 kronor per år för varje omyndig. Kommunen äger lämna bidrag till arvodet och till bestridande av de med verksamheten förenade kostnaderna. Kommunen har även rätt att i ordning som godkänns av Kungl. Maj:t bestrida samtliga utgifter och i så fall uppbära överförmyndararvodet. Beträffande Stockholm, där det i stället för överförmyndare finns en särskild nämnd kallad överförmyndarnämnden, gäller att kommunen bestrider nämndens samtliga utgifter samt äger uppbära överförmyndararvodet men även har rätt att efterge sådant arvode.

Omyndighetsförklaring, förmyndarkontroll m. m.

Motionen 1973:1092

I motionen framhålls att lagstiftningen om förmynderskap reglerar förhållanden som delvis är av mycket omtålig natur. Det är därför enligt motionären i hög grad angeläget att denna lagstiftning är utformad på ett sätt som svarar mot de aktuella uppfattningarna i samhället och att den fungerar väl i den praktiska tillämpningen. Att nu gällande lagstiftning inte uppfyller dessa krav torde vara allmänt erkänt. Motionären hänvisar till att redan 1964 tillsattes förmynderskapsutredningen, som framlade sitt slutbetänkande 1970. Något förslag till lagändringar har ännu inte framlagts av Kungl. Maj:t och har inte heller aviserats till denna riksdag. Det finns därför, anser motionären, skäl att aktualisera frågan.

Motionären pekar därefter på några av de brister i nuvarande lagstiftning som syns honom särskilt väsentliga. Först framhålls reglerna om *förfarandet i mål om omyndighetsförklaring*. Det har enligt motionären med skäl anmärkts på att dessa regler knappast ger ett tillfredsställande rättsskydd. Eftersom det är fråga om beslut, som innebär allvarliga ingrepp i vederbörande människors liv, måste mycket höga rättssäkerhetskrav ställas på reglerna om de former i vilka avgörandena skall träffas. Motionären hänvisar till att förmynderskapsutredningen föreslagit rätt väsentliga lagändringar, bl. a. att man skall avskaffa den möjlighet som finns till avsteg från den eljest i vår rättegångsordning gällande kontradiktoriska principen.

Inte heller de nuvarande reglerna om *vem som skall utses till förmyndare* anser motionären tillfredsställande. Lagen innehåller en rekommendation att i första hand skall utses någon den omyndiga närstående. Mot denna bestämmelse har riktats berättigad kritik från bl. a. handikapporganisationerna. Motionären pekar på att det ofta förhåller sig så att en närstående är mindre lämplig just därför att han är närstående. En anförvant kan t. ex. se som sin främsta uppgift att bevara den omyndiges egendom till arvingarna och inte att iaktta den omyndiges bästa. Förmynderskapsutredningen har också konstaterat att regeln bygger på ett icke aktuellt synsätt och föreslagit att den skall avskaffas.

Regelsystemet för tillsynen över *förvaltningen av omyndigas egendom*

är vidare enligt motionären bristfälligt. I den praktiska tillämpningen har det visat sig bl. a. att överförmyndarinstitutionen inte fungerar tillfredsställande och att den löpande kontrollen över förmyndares förvaltning över huvud inte är effektiv. Motionären hänvisar till att förmynderskapsutredningen har föreslagit väsentliga lagändringar i dessa avseenden.

Motionären anser inte att det nu finns anledning att ta ställning till enskildheterna i förmynderskapsutredningens förslag. Angeläget är emellertid att lagstiftningsfrågan skyndsamt bringas till avgörande. Motionären hävdar att riksdagen därför bör göra en framställning härom till Kungl. Maj:t.

Förmynderskapsutredningen

Förmynderskapsutredningen har i augusti 1970 avgivit betänkandet (SOU 1970:67) "Förmynderskap" i vilket föreslås betydande ändringar i förmynderskapslagstiftningen. I förevarande sammanhang är följande förslag av intresse.

När det gäller *grunderna för omyndighetsförklaring* anser utredningen att den princip som nuvarande bestämmelser vilar på skall bibehållas. I lag skall alltså uttömmande anges de orsaker som anses föranleda sådan oförmåga hos en person att vårda sina angelägenheter att rätten kan mot hans vilja förklara honom omyndig. Utredningen föreslår emellertid att de olika grunderna utformas efter den terminologi som används inom vårdområdet.

Beträffande *förfarandet i mål om omyndighetsförklaring* föreslår utredningen att den möjlighet som finns till avsteg från den eljest i vår rättegångsordning gällande kontradiktoriska principen skall avskaffas. I de fall där den som avses med ansökan om omyndighetsförklaring på grund av den aktuella sjukdomen uppenbarligen ej förstår vad saken gäller eller skulle kunna lida allvarlig skada av att få del av ansökningsen skall alltid tillses att representant finns som iaktar hans rätt. Utredningen anser vidare att en omyndig bör i större utsträckning än nuvarande ordning medger lämnas tillfälle att yttra sig i frågor som rör förmynderskapet.

Såsom motionären påpekat innehåller FB en rekommendation att till *förmyndare* skall utses släkting till den omyndige. Utredningen anser att den kritik som riktats mot bestämmelsen är befogad och föreslår att bestämmelsen utgår.

Överförmyndarinstitutionen föreslås emellertid bli ändrad. Utredningen föreslår sålunda att överförmyndardistriktens antal väsentligt minskar och framdeles överensstämmer med underrätternas domkretsar. Den verksamhet som överförmyndarna utövar kan enligt utredningens mening närmast jämföras med de uppgifter som åligger rättsvårdande organ. Överförmyndarna bör därför tillsättas av Kungl. Maj:t. Skärpta krav bör samtidigt ställas på överförmyndarnas kompetens. Tillsättningen bör ske efter ett ansökningsförfarande, och i detta bör lokala synpunkter få komma till uttryck genom att yttrande avges utom av förmynderskaps-

domstolen även av landstinget. Nu föreslagna ändringar kommer enligt utredningen att leda till en kvalitativ förstärkning av överförmyndarinstitutionen och skapa förutsättningar för att på överförmyndarna överflytta vissa uppgifter som f. n. åvilar underrätterna, t. ex. meddelande av tillstånd till vissa förvaltningsåtgärder. Förmynderskapsdomstolarna kommer därför, om förslaget antas, i fortsättningen att i fråga om förvaltningsåtgärder, där tillstånd erfordras, vara enbart besvärsmyndighet.

Vad angår *förvaltningen av omyndigs egendom och kontrollen över denna förvaltning* har utredningen kommit fram till att den nuvarande principen att förmyndaren ensam bestämmer över sättet för förvaltningen av den omyndiges egendom bör bestå. Överförmyndarna bör i större omfattning än vad nuvarande ordning medger lämnas möjlighet att tillåta förmyndarna att placera omyndigs medel i aktier och därmed jämförliga värdepapper. Samtidigt bör överförmyndarnas arbete med kontrollen över förmyndarnas förvaltning koncentreras på förmynderskap av svår beskaffenhet och sådana där tillgångarna uppgår till högre belopp. Detta möjliggörs genom en uppmjukning av inskrivningsreglerna beträffande legala förmynderskap och genom ökad befogenhet för överförmyndarna att befria förmyndarna från redovisningsskyldighet samtidigt som den formella granskningen av förvaltningen i stor omfattning kan ske genom databehandling.

Det i direktiven upptagna problemet med avveckling av *vissa äldre godmanskap* föreslås bli löst genom att de medel som står under gode männens förvaltning inlevereras till statsverket i enlighet med bestämmelser i särskild lag härom. Den som vill göra anspråk på sålunda inlevererade medel föreslås skola inom viss tid hos förmynderskapsdomstolen göra ansökan därom, vid äventyr att han eljest går förlustig sin rätt.

Med bibehållande av nuvarande grunder för *boutredningsmans förvaltning* föreslår utredningen att kontrollen över förvaltningen förstärks dels genom att boutredningsman åläggs att nedsätta förvaltade värdehandlingar i öppet förvar i bank samt att avge årliga redovisningar, dels genom att vederbörande underrätt skall föra register över förordnade boutredningsmän och tillse att redovisning avges i föreskriven tid.

Vid omyndigs förvärv genom gåva eller testamente kan föreskrivas att egendom skall förvaltas utan att vara underkastad FB:s kontrollsystem. I lag finns ej angivet när förutsättningar för sådan *särskild förvaltning* föreligger. Utredningen anser att särskild förvaltning alltjämt skall kunna anordnas, men förutsättningarna härför bör upptagas i FB.

Frågan om förutsättningarna för *särskild förvaltning* var föremål för riksdagens prövning vid *1972 års riksdag* i anledning av en motion med yrkande om översyn av hithörande bestämmelser. I sitt betänkande (LU 1972:8) anförde lagutskottet att det enligt utskottets mening fanns skäl som talade för en utvidgad kontroll från det allmännas sida av sådan förvaltning. Utskottet hänvisade vidare till att förmynderskapsutredningen föreslagit vissa ändringar i FB i sådant syfte. Utskottet ansåg sig

för sin del dock inte böra ta ställning till frågan huruvida en utökning av kontrollen borde ske, eftersom utredningens betänkande och däröver avgivna remissyttranden var föremål för överväganden inom justitiedepartementet. På hemställan av utskottet avslög riksdagen motionen.

Ersättning till överförmyndare och förmyndare

Motionen 1973:145

I motionen framhålls inledningsvis att det måste anses otidsenligt att ersätta överförmyndarens och förmyndarens arbete genom arvode beräknat procentuellt på myndlingens inkomst. I stället borde ersättningen enligt motionärerna utgå ur allmänna medel.

Motionärerna anser det inte vara tillfredsställande att exempelvis omyndigs barnpension skall bli beskuren av arvode till överförmyndaren och i vissa fall också till förmyndaren. Enligt motionärerna framstår det som en rättvisesak att de kostnader som vidlåder kontrollen och handhavandet av den omyndiges medel täcks av allmänna medel. Motionärerna menar att det borde vara det allmännas skyldighet att utan kostnad tillhandahålla dylik samhällsservice.

Motionärerna hänvisar vidare till att förmyndarskapsutredningen i sitt betänkande föreslagit att ersättning till överförmyndare samt under vissa förhållanden jämväl arvode till förmyndare skall utgå ur allmänna medel. Motionärerna finner förslagen i högsta grad befogade. De kan däremot inte godta utredningens förslag att kostnaderna för reformen skall betalas genom särskild tillsynsavgift.

Avslutningsvis framhåller motionärerna att någon förnyad utredning ej behövs för att ställning skall kunna tas till förevarande fråga.

Tidigare riksdagsbehandling

Frågan om formerna för ersättning till överförmyndare och förmyndare har vid ett flertal tillfällen efter FB:s tillkomst varit föremål för riksdagens övervägande.

Under 1950-talet upptogs spørsmålet om överförmyndarnas arvoden vid *riksdagarna 1950, 1951, 1955 och 1956* i anledning av motioner. I vissa av motionerna berördes även problemet med förmyndararvodena. I sina av förenämnda riksdagar godkända utlåtanden hävdade första lagutskottet (1LU 1950:9, 1LU 1951:9, 1LU 1955:40 och 1LU 1956:15) att skäl saknades att frångå principen att kostnaden för kontrollen av förmyndarna skall utgå ur de omyndigas tillgångar. Eftersom denna kontroll inrättas i de omyndigas intresse, ansåg utskottet dessa vara närmare till att svara för kostnaderna härför än det allmänna. Härtill kom att det allmänna skulle belastas med betydande utgifter.

Frågan om ersättning till överförmyndare togs ånyo upp i två likalydande motioner vid *1963 års riksdag*. Motionerna remissbehandlades. Flertalet remissinstanser förordade att ersättningen till överförmyndare borde utgå ur allmänna medel. I sitt utlåtande (1LU 1963:49) över

motionerna framhöll första lagutskottet att utskottet ej ville bestrida att den gällande ordningen för förmyndar- och överförmyndararvodenas bestämmande i vissa fall kunde få otillfredsställande resultat. Utskottet förordade att de av motionärerna uppmärksammade särskilda problemen ävensom frågan om formerna och kostnaderna för tillsynen över förmyndarnas förvaltning borde bli föremål för prövning i samband med en väntad översyn av förmynderskapslagstiftningen. På hemställan av utskottet gav riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t till känna vad utskottet sålunda anfört (rskr 1963:416).

Även i motioner vid 1965 års riksdag upptogs frågan om inte ersättning åt överförmyndare borde utgå av allmänna medel i stället för av den omyndiges behållna inkomst. I sitt utlåtande (1LU 1965:6) hänvisade första lagutskottet till att de i motionerna berörda frågorna skulle komma att övervägas av förmynderskapsutredningen. På utskottets hemställan föranledde motionerna därför ej någon riksdagens åtgärd.

Slutligen hemställdes i likalydande motioner vid 1968 års riksdag att riksdagen måtte besluta att arvode till överförmyndare skulle utgå av kommunala medel. I utlåtande (1LU 1968:5) över motionerna uttalade första lagutskottet bl. a. att det ställde sig positivt till motionernas syfte att genom en reform av ersättningsreglerna förbättra förhållandena för omyndiga i ekonomiskt avseende men att utskottet under hänvisning till förmynderskapsutredningens arbete inte var berett att då ta ställning till hur lagstiftningen på området borde utformas. Utskottet ansåg därför att riksdagens behandling av ifrågavarande spörsmål borde anstå och hemställde att motionerna inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Riksdagen följde utskottet.

Frågan om ersättning åt överförmyndare har även uppmärksammats av *justitieombudsmannen* (JO 1966 s. 244). En omyndig äldre kvinna hade påförts ett överförmyndararvode på drygt 125 kronor trots att hennes inkomster utgjorts blott av folkpension jämte bostadsbidrag och ett understöd på 500 kronor från en understödsfond ävensom livränta och bankränta av helt obetydlig storlek. JO framhöll vid ärendets avgörande bl. a. att det icke torde föreligga något stöd för antagandet att folkpension och andra jämförbara förmåner av den art, som i ärendet kommit i fråga, ej skulle vara hänförliga till "årsinkomst" i det aktuella lagrummets mening. Även om praxis ej är fullt enhetlig i riket, kunde enligt JO ej hävdas att överförmyndarens uttagande av arvode skulle vara felaktigt. JO framhöll emellertid som sin mening att han ansåg det otillfredsställande att folkpension och andra sociala förmåner, som tillfaller omyndiga i små ekonomiska omständigheter, skall belastas med överförmyndararvode på sätt som skett i förevarande fall.

Förmynderskapsutredningen

Utredningen framhåller i sitt betänkande att det nuvarande sättet att bestämma ersättning åt överförmyndare är redan med hänsyn till att det ej alltid bereder överförmyndaren en skälig och jämn

ersättning moget att avskaffas. En annan allvarlig olägenhet med nuvarande system är att ersättningen utgår av den omyndiges medel och beräknas på dennes behållna årsinkomst. Detta leder enligt utredningen många gånger till att folkpensioner, underhållsbidrag och liknande förmåner, som är avsedda att trygga myndlingens försörjning, minskas med belopp som motsvarar ifrågavarande arvode. Dessutom uppstår i praktiken svårigheter vid bestämmande av begreppet behållen inkomst. Härtill kommer det enligt utredningens uppfattning principiellt otillfredsställande i att överförmyndarna själva måste räkna ut och av förmyndarna utkräva sin ersättning. Utredningen finner att det således föreligger flera skäl till att ej längre behålla de nuvarande reglerna för bestämmande av ersättning åt överförmyndare.

Med utredningens ståndpunkt att överförmyndarens uppgifter ingår i det allmännas rättsvårdande åtagande finner utredningen det vara naturligt att ersättningen åt överförmyndare skall utgå ej av de omyndigas utan av statliga medel. Utredningen anser att lika väl som staten åtagit sig att svara för kostnaderna för domstols-, polis- och åklagarverksamheterna lika väl bör staten svara för kostnaderna för överförmyndarverksamheten. Ersättningen bör utgå i form av lön till de överförmyndare som kommer att erhålla heltidstjänster och i form av arvode i övriga fall. En reform med detta innehåll är av den betydelse att den icke bör vara utesluten av finansiella skäl, hävdar utredningen.

Utredningen konstaterar att beträffande arvode till förmyndare och gode män föreligger behov av en genomgripande omläggning av bestämmelserna. Bristerna med gällande ersättningsbestämmelser kan sammanfattas sålunda att ekonomiskt svaga förmyndarskap onödigt betungas med ersättningar åt förmyndare, att svårigheter föreligger att erhålla förmyndare framför allt beträffande förmyndarskap som ej lämnar avkastning eller har tillgångar samt att arbete som enbart angår den omyndiges personliga förhållanden inte kan ersättas.

Olägenheterna med nuvarande system för ersättning åt förmyndare avser endast de fall där särskild förmyndare förordnas; endast i sådana fall föreligger en rätt för förmyndaren till arvode. Fader eller moder, som på grund av lag är förmyndare, kan erhålla arvode endast om rätten med hänsyn till särskilda omständigheter lämnar tillstånd härtill. Utredningen har ej funnit behov föreligga till ändring av förevarande regel. Förslag framläggs därför inte till ändring i ersättningsreglerna såvitt avser legala förmyndare. Vad i fortsättningen sägs har följaktligen avseende enbart på särskilt förordnad förmyndare och därmed sammanhängande förmyndarskap.

Utredningen anser att en helt ny syn måste anläggas på förmyndaruppgiften. Vid tillkomsten av gällande regler om arvode åt förmyndare och gode män uppfattades dessa befattningar som förtroendeuppdrag. Arvodesreglerna utformades därför restriktivt. Utredningen anser att detta betraktelsesätt ej längre kan upprätthållas. Allt arbete som en förmyndare utför bör därför ersättas. Sålunda även arbete som har avseende på myndlingens personliga förhållanden. I stället för nuvarande föreskrift

om sättet för arvodets bestämmande bör enligt utredningen föreskrivas att, där ej överförmyndare på ansökan av förmyndaren bestämt högre arvode, förmyndare är berättigad att som arvode uppbära ett belopp motsvarande sju procent av basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Från detta belopp bör avdrag ej som nu göras för avgift som erlagts för vård av omyndigs värdehandlingar. Arvodet utgår sålunda med bestämt belopp oavsett vilken årsinkomst myndlingen har. Dennes ekonomiska ställning kan dock vara sådan att ett uttagande av förmyndararvode skulle bli alltför betungande. I sådana fall bör ersättningen kunna utgå av allmänna medel. Utredningen föreslår att förmyndarens arvode och kostnader skall enligt överförmyndarens bestämmande utgå av allmänna medel om den omyndige till statlig inkomstskatt taxerats till belopp som understiger hälften av basbeloppet och han ej heller eljest har tillgångar, av vilka arvode skäligen bör utgå. De nuvarande svårigheterna att i vissa fall erhålla förmyndare föreslås bli lösta — förutom genom de sålunda ändrade arvodesreglerna — genom att kommunerna utser en eller flera personer som skall vara skyldiga att motta förordnande som förmyndare i de fall där ej annan lämplig person kan erhållas.

Utredningen har beräknat de sammanlagda årliga k o s t n a d e r n a för statsverket för en statlig överförmyndarorganisation till 5,9 miljoner kronor, varav 2,7 miljoner kronor belöper sig på löner och arvoden till överförmyndare och ersättare för dessa och resten utgör kanslikostnader.

För att kunna beräkna kostnaderna för statsverket av reformen beträffande förmyndararvoden uppdrog utredningen åt centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden att företa en undersökning av underårigas och omyndigförklarades inkomster avseende 1969 års taxering. Med ledning av de resultat som därvid framkom beräknar utredningen statsverkets utgifter för reformen till strax under 4 miljoner kronor.

Såsom tidigare redovisats anser utredningen de föreslagna reformerna vara av den betydelsen att de inte bör vara uteslutna av finansiella skäl. Utredningen har emellertid ansett sig böra föreslå ett alternativ med en t i l l s y n s a v g i f t, varigenom statsverket helt eller delvis kan täcka kostnaderna för överförmyndarorganisationen. Detta avgiftssystem måste enligt utredningen dock utformas så, att ekonomiskt svaga förmynderskap blir avgiftsfria.

Utskottet

I detta betänkande behandlas två motioner som tar upp frågan om ändringar i förmynderskapslagstiftningen.

I motionen 1973:145 hemställs sålunda att riksdagen skall besluta att ersättning till överförmyndare och förmyndare skall utgå av allmänna medel, om den omyndiges tillgångar är ringa, medan i motionen 1973:1092 yrkas att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t hemställa att förslag till reviderad förmynderskapslagstiftning snarast möjligt föreläggs riksdagen.

En revidering och modernisering av föräldrabalkens regler om förmynderskap har statsmakterna sedan länge ansett angelägen. Vid ett flertal tillfällen har bl. a. just frågan om ersättning till överförmyndare och förmyndare varit föremål för riksdagens prövning. År 1964 tillsattes förmynderskapsutredningen för att verkställa översyn av förmynderskapslagstiftningen. Såsom närmare framgår av redogörelsen ovan (s. 4 ff.) har utredningen i augusti 1970 avgett ett betänkande, vari föreslås betydande ändringar i denna lagstiftning. Särskilt må nämnas förslagen om avskaffandet av gällande undantag från den kontradiktoriska principen i mål om omyndighetsförklaring, förstatligandet av överförmyndarinstitutionen, en effektivisering av förmyndarkontrollen samt avlöandet av överförmyndare och i vissa fall även av förmyndare med allmänna medel.

Flera av de av utredningen föreslagna reformerna synes utskottet angelägna. Särskilt förslaget till nytt avlöningssystem för överförmyndare förtjänar enligt utskottets mening att ingående övervägas. Utskottet vill i likhet med motionärerna i motionen 1973:145 understryka att det nuvarande systemet att avlöna överförmyndare genom procentuellt beräknat arvode av myndlingens behållna inkomst, s. k. sportler, är helt otidsenligt. På andra områden av samhällslivet har man avvecklat avlöningsformer av denna typ.

Utredningens betänkande har remissbehandlats. Betänkandet har i det stora hela mottagits positivt av remissinstanserna. Vid 1972 års riksdag upplystes att utredningens betänkande var föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Enligt vad utskottet inhämtat pågår alltjämt denna prövning och någon proposition i ämnet har ännu inte kunnat aviseras.

Utskottet vill för sin del understryka att det, såsom framhålls i motionen 1973:1092, är angeläget att förslag till ny lagstiftning på området snarast föreläggs riksdagen. Det måste emellertid beaktas att vissa delar av utredningens förslag, t. ex. förstatligandet av överförmyndarinstitutionen, för med sig betydande kostnader och därför kräver ingående överväganden. Även om det i motionen 1973:145 påtalade sportlersystemet enligt utskottets mening snarast bör avskaffas finner utskottet ej anledning att föregripa det ställningstagande i ett större sammanhang till bl. a. avlöningsfrågorna som sålunda förestår. Utskottet förutsätter också att proposition på grundval av utredningens betänkande kommer att föreläggas riksdagen snarast möjligt. Något initiativ från

riksdagens sida kan inte nu anses erforderligt. Utskottet avstyrker därför bifall till motionerna.

På grund av det anförda hemställer utskottet
att riksdagen

1. avslår motionen 1973:1092,
2. avslår motionen 1973:145.

Stockholm den 6 mars 1973

På lagutskottets vägnar
ERIK SVEDBERG

Närvarande: herrar Svedberg (s), Svanström (c), Sundelin (s), fröken Anderson i Lerum (s), herr Lidgard (m), fru Asbrink (s), herrar Sjöholm (fp), Andersson i Södertälje (s)*, Winberg (m), Israelsson (vpk), Olsson i Sundsvall (c), Stadling (s)*, fru Swartz (fp) och fru Nilsson i Sunne (s).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Reservation

av herrar Svanström (c), Lidgard (m), Sjöholm (fp), Winberg (m), Olsson i Sundsvall (c) och fru Swartz (fp), vilka anser

dels att det avsnitt av utskottets betänkande som på s. 10 börjar med orden "Utskottet vill" och slutar med orden "till motionerna" bort ha följande lydelse:

"Utskottet anser i likhet med motionärerna i motionen 1973:1092 att det är angeläget att förslag till ny lagstiftning på området snarast föreläggs riksdagen. Visserligen måste beaktas att vissa delar av utredningens förslag, t. ex. förstatligandet av överförmyndarinstitutionen, för med sig betydande kostnader och därför kräver ingående överväganden. Sedan utredningen avgav sitt betänkande har det dock förflutit cirka två och ett halvt år. Proposition på grundval av utredningens betänkande bör därför kunna föreläggas riksdagen utan tidsutdräkt och i vart fall senast till årets höstsession. Utskottet tillstyrker på grund härav bifall till motionen 1973:1092.

Såsom utskottet redan framhållit är det i motionen 1973:145 påtalade sportlersystemet helt otidsenligt, och det bör enligt utskottets mening snarast avskaffas. Även när det gäller arvodet till förmyndare anser utskottet att en ändring av gällande regler bör komma till stånd och då i enlighet med utredningens förslag. Utskottet finner dock ej anledning att föregripa det anställningstagande i ett större sammanhang till bl. a. avlöningsfrågorna som förestår. Utskottet avstyrker därför bifall till motionsyrkandet om ett omedelbart beslut i arvodesfrågorna. Vad

utskottet ovan anført i dessa frågor bör dock ges Kungl. Maj:t till känna, så att utskottets synpunkter beaktas vid färdigställandet av den blivande propositionen i ämnet.”

dels att utskottet bort hemställa

- ”1. att riksdagen med bifall till motionen 1973:1092 hos Kungl. Maj:t hemställer att förslag till reviderad förmynderskapslagstiftning snarast föreläggs riksdagen,
2. a. att riksdagen i anledning av motionen 1973:145 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet ovan anført beträffande arvoden till överförmyndare och förmyndare, b. att motionen 1973:145, i vad den ej omfattas av hemställan under a., inte föranleder någon riksdagens åtgärd.”